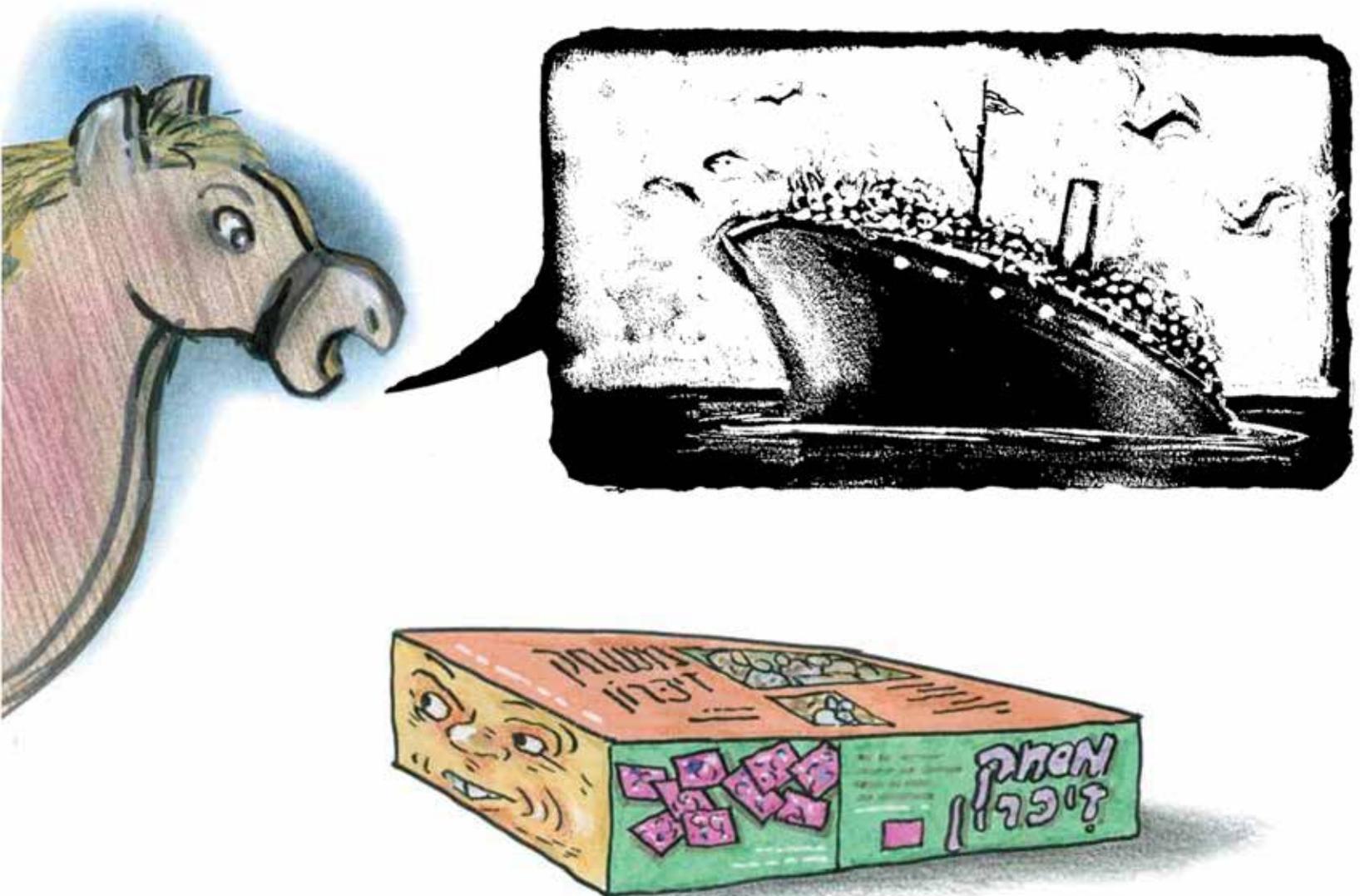




”אז איך הסתמים הכל?” שאלה הבבה.
הסוס חיך חיך קטן: ”היו מדינות טובות עם צבא חזק.
הן נצחו את הנאצים
והענישו אותם על המעשים הרעים שעשו.
זו הייתה שמחה גדולה! יכלנו שוב להיות חפשיים!
ואז אמא, אבא, ברוניה ואני עלינו לארץ ישראל
באניה עם עוד אנשים שנצלו.
ברוניה נקתה אותי, טפלה בי
וגם לקחה אותי לרופא צעצועים, והוא טפל ברגל שלי.
ברוניה אוהבת מאוד את הבית החדש שלה בישראל.
גם כשהתחתנה ונולדו לה ילדים,
ואפלו נכדים, היא המשיכה לאהב אותי -
ואני אותה.“



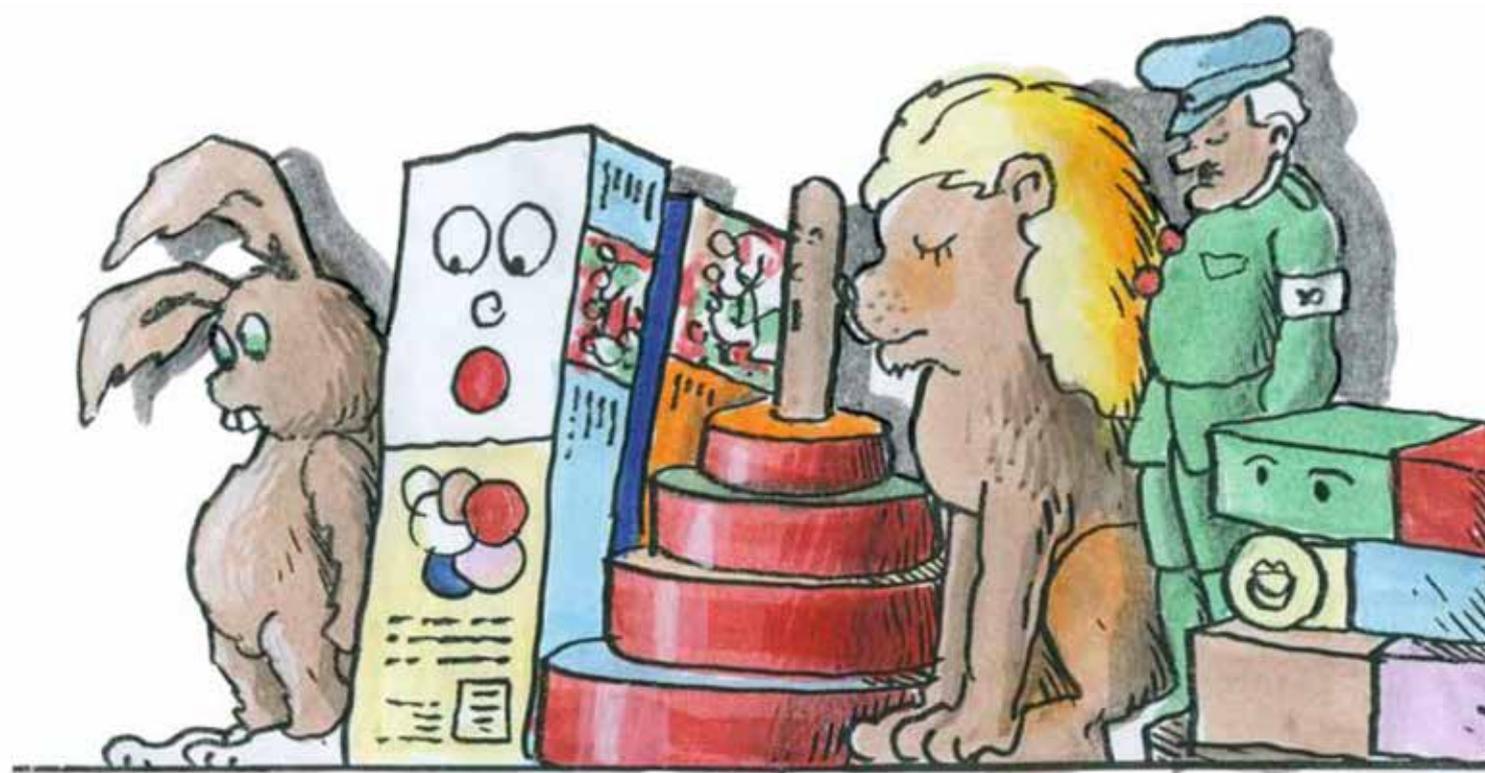


"אני במקומך הייתי רוצה לשפך חיים עצובים כאלה," הרהר בקול משחק הזכרון.



השיב סוס העץ: "אנחנו זוכרים בכבוד ובאהבה את אלה שמתו בשואה ואת אלה שֶעָבְרוּ עֲלֵיהֶם הַסֶּכֶל הַנּוֹרָא וְנוֹתְרוּ בְּחַיִּים. הַיּוֹם יֵשׁ לָנוּ מְדִינָה - מְדִינַת יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל הִיא מְדִינָה עֲצָמָאִית וְחֻזְקָה אֲשֶׁר מְגַנָּה עַל כָּל תּוֹשָׁבֶיהָ.

וּבְכָל שָׁנָה, בְּיוֹם הַזְכָּרוֹן לַשּׁוֹאָה וְלַגְבוּרָה, נִשְׁמַעַת צְפִירָה - כְּדִי לְזַכֵּר אֶת כָּלֵם."



אָמַר אַז הָאָרְיָה בְּנַחֲשֵׁי שׁוֹת רַבָּה: "לְעוֹלָם לֹא נִתֵּן לְדַבֵּר נוֹרָא כְּזֶה
לְקִרּוֹת שׁוֹב."

"לְעוֹלָם לֹא! לְעוֹלָם לֹא!" הִצְטַרְפוּ כָּל הַצְּעֻצּוּעִים.

אַט־אַט הִתְקַרְבוּ כֻּלָּם -

הַמְּכֻנְיֹת, הַחַיֹּת, הַבָּבוֹת,

מִשְׁחָקֵי הַקִּפְסָה -

הִקְיְפוּ אֶת סוֹס הָעֵץ הַגְּבוֹר

וְחָבְקוּ אוֹתוֹ

חֲבוּק שֶׁל אֲהָבָה.



וּבְדִיּוֹק אַז, נִשְׁמַע מִבַּחוּץ קוֹל הַצְּפִירָה: טוֹוֹוֹוֹוֹ...

סוֹס הָעֵץ וְהַצְּעֻצּוּעִים בְּפִנֵּי הַמִּשְׁחָקִים עָמְדוּ עַל רַגְלֵיהֶם כְּדֵי לְכַבֵּד אֶת זְכָרוֹן כֻּלָּם.

כְּשֶׁהִסְתִּימָה הַצְּפִירָה, וְהַצְּעֻצּוּעִים שָׁבוּ וְהִתְיַשְׁבוּ בְּמִקְוָמָם, הַמְּשִׁיךְ סוֹס הָעֵץ בְּסִפּוֹר

בְּקוֹל נִרְגָּשׁ: "בְּרוּנִיָּה הִיא הַיּוֹם אֲשֶׁה מְבַגֶּרֶת, הִיא הַסְּבֵתָא שֶׁל לֵילָה, הַגְּנָנֶת שֶׁלְכֶם.

לְקִרְאֵת יוֹם הַזְּכָרוֹן לְשׂוֹאָה וְלַגְּבוּרָה, לֵילָה בְּקִשָּׁה מְמֻנָּה רְשׁוֹת לְהַצִּיג אוֹתִי בְּפָנֵי יְלָדֵי

הַגֵּן. כִּי הַגַּעַתִּי לַגֵּן שֶׁלְכֶם כְּדֵי לְסַפֵּר אֶת הַסִּפּוֹר שְׁלִי."

דִּמְמָה הַשְּׁתַרְרָה בְּפִנֵּי הַצְּעֻצּוּעִים.

על הספר "חיבוק של אהבה"

הורים ואנשי חינוך מתלבטים באשר לאופן השיחה עם הילדים על מאורעות השואה. הנושא קשה ומורכב והחשיפה אליו מתרחשת מדי שנה כבר מגיל צעיר, לקראת יום הזיכרון לשואה ולגבורה. הסרטים והסיפורים שהילדים נחשפים אליהם דרך אמצעי התקשורת, הצפירה המפלחת את השגרה וכן האווירה הכללית בציבור ביום זה, מזמנים טעינות רגשית שלא תמיד נמצאת בהלימה לשלב ההתפתחותי של הילד. תכנים אלה עלולים לגרום להצפה רגשית ולביטויי חרדה אצל הילדים הצעירים. בשלב שבו עדיין אין הבחנה ברורה בין דמיון ובין מציאות, עלול תהליך כזה להוביל לעיוות או לסילוף המידע וליצירת הכללות מפחידות ומאיימות. מובן הרצון להגן על הילדים הצעירים, אך חסימה הרמטית לסיפורים הקשים, לתמונות ולתכנים מעוררי האימה אינה אפשרית. מכיוון שכך, מידע לא מווסת ולא מעובד מגיע לילדים ועלול להוביל לביטויים רגשיים קשים. חוסר הנוחות הנגרם למבוגרים במצבים מעין אלה, עלול לגרום להם להתעלם או להמעיט בערכם של רגשות אלו ולחשוב שבדרך זו הם יכולים להפחית את פחדי הילד. לאמתו של דבר התוצאה הפוכה; דווקא ההתעלמות עלולה לגרום להעצמת החרדה אצל הילד. ההתעלמות משאירה את הילד להתמודד עם התכנים הקשים לבדו.

הסיפור "חיבוק של אהבה" הוא פרי של אינטראקציה קרובה שאני מקיימת עם הורים ועם אנשי חינוך במהלך עבודתי כפסיכולוגית. לא אחת השתתפתי בשיח אישי או קבוצתי עם סבים, עם הורים, עם גננות ועם מורים אשר דנו בלבטים ובקשיים הכרוכים בחשיפת הילדים לנושא השואה.

בין הסיבות להימנעות מהעיסוק בנושא השואה נזכיר את הקושי של המבוגרים להתמודד עם הנושא המורכב. רבים מאתנו הם דור שני, שלישי או רביעי לניצולי שואה, כלומר הנושא טעון רגשית ברמה האישית, ויש המעדיפים להדחיקו. זאת ועוד, קיים חשש שמא חשיפת הילד לנושא והעיסוק באלימות הקשה, בסבל, בהרג ובמוות עלולים לגרום לו פגיעה טראומטית.

לאלה מתלווה קושי טכני: סמיכות אירועים חשובים בתרבות ישראל ובמסורת היהודית - חג הפסח, יום הזיכרון לשואה ולגבורה, יום הזיכרון לחללי צה"ל ואירועי יום העצמאות - מקשים על המבוגר־המספר לטפל בכולם.

נדמה כי השילוב בין הקושי האישי של המבוגרים להתמודד עם הנושא, החשש מחשיפת הילדים הרכים לנושאים כל כך מורכבים ומשך הזמן הקצר שאפשר ליחד לעיבוד הנושא - מרחיק לעתים את ההורים ואת אנשי החינוך מעיסוק בנושא. זאת משום החשש מהצפת הילד בזוועות אותם הימים, ללא שהות מספקת ויכולת לעבד תכנים אלה.

הסיפור "חיבוק של אהבה" הוא כלי פדגוגי בידי ההורים ואנשי החינוך, מופיע בלבוש של סיפור לילדים, מיועד לגיל 5-8 ומתחשב בהתפתחות הרגשית והקוגניטיבית של הילד הצעיר. הסיפור מבוסס על מעין תצרך של דמויות אמתיות האצורות בזיכרוני מימי ילדותי, ונוספו לו פיסות מידע, אירועים וחוויות שנחשפתי אליהם במהלך השנים. במובן זה, סיפור המסגרת הוא אכן סיפור אמת, סיפור היסטורי של שואה ותקומה, סיפורם של ילדים רבים שעברו את השואה. כן אפשר להבחין בקיומו של סיפור משני - של הישרדות והתעשתות. שני הסיפורים הללו שזורים זה בזה ומאזנים זה את זה. הסיפור אף מזמן דיאלוג מותאם לילדים סביב ערכים הומניים אוניברסליים.

הדיון במאורעות הנוראים שהתרחשו מתקיים בחסותו המווסתת והמכילה של המבוגר המספר, ומתאפשר מפגש בין הילדים ובין עובדת קיום הרשע בעולם. כך יכולים הילדים לפתח עמדה מוסרית כלפיו ולבחון דרכים לעידון דחפיהם ההרסניים. בדרך זו נמנעת חדירה של תכנים מאיימים אלה לתוך המודע באמצעות הדמיון, ללא כל תיווך ובקרה, בדרך שעלולה לפגוע בנפשו הרכה של הילד. כך גם נעניק לילד את היכולת התבונית לראייה מפוקחת על העולם ונחשל את יכולת ההתמודדות עם המציאות המורכבת שיפגוש במהלך חייו. במידה רבה אנו מצווים לזכור את השואה כדי להשביח את רמתו המוסרית של האדם בהווה ובעתיד.

הסיפור ואיוריו מזמינים את המבוגר לנהל דיאלוג עם הילד במהלך הקראת הסיפור. חשוב להיות קשובים לשאלות שהילד מעלה וכן לרגשות המתעוררים בו. יש להסביר את הדברים במילים פשוטות וברמת פירוט המתאימה לגילו של הילד. חשיבתו קונקרטיית והוא יתקשה להבין מושגים מופשטים כמו "רצח עם", "השמדה" ו"מוות". הבנה כזאת היא חלק מיכולת קוגניטיבית המתפתחת רק בתקופת חטיבת הביניים והתיכון.

חשוב לזכור כי עיבוד הנושא אינו אירוע חד־פעמי, וההצעה הנוכחית מאפשרת יצירת מרחב המזמין עיבוד זה אך אינו כופה אותו. יש לכבד ילד המבקש לא לשמוע או חוסם עצמו. ייתכן שהנושא אינו משמעותי בעבורו בשלב ההתפתחותי הנוכחי שבו הוא נמצא או שהוא מתקשה לגייס את כוחותיו לנגיעה בנושא ולעיבודו ויש לכבד זאת. ראוי כי המבוגרים, ההורים ואנשי החינוך יהיו מודעים לכך שהילד עשוי להעלות שאלות ותהיות במפגש שלו עם הנושא בשלב מאוחר יותר, ויש להגיב אליהן במלוא תשומת הלב, תוך הרחבת הדיון לערכים הומניים וחברתיים.

עיבוד התכנים עשוי להתקיים גם במהלך הקראות חוזרות ונשנות. ידועה חיבתם של ילדים לשמוע סיפורים שוב ושוב. החזרתיות מעצימה את תחושות הביטחון והשליטה שלהם. הם מכירים כבר את העלילה, אלא שאין הקראה אחת דומה לאחרת. הפניות הרגשית של הילד שונה בכל הקראה וקשורה באופן ישיר לתהליך קליטת המידע בקרב הילד. הקראה חוזרת יכולה לענות על הצרכים הרגשיים המתפתחים של הילד. בכל פעם יכול להתפתח דיאלוג סביב מוטיבים אחרים, וחשוב לעקוב אחרי תגובות הילד כאשר מספרים לו את הסיפור.

טוב יעשה איש החינוך או ההורה אם בטרם יקרא את הסיפור בפני הילדים יבדוק לעצמו ויתבונן פנימה - מה הן תחושותיו ואילו רגשות מעורר הסיפור אצלו? מה הן עמדותיו, ומה ההתייחסות החינוכית שלו לתכנים העולים מהסיפור? אילו קשיים מעורר אצלו העיסוק בנושא? תובנות שיצמחו מתהליך בירור זה יאפשרו למבוגר לחוות את הסיפור עם הילד באופן מיטבי.

לספר מתלווה "מדריך לְמְסַפֵּר", והמבוגר המספר מוזמן להיעזר בו בבואו לספר את הסיפור לילדים. המדריך מפרט בהרחבה את ההתאמה בין התכנים שבסיפור לבין השלבים ההתפתחותיים בגיל הצעיר. הוא כולל ניתוח פסיכולוגי ודיקטי של הסיפור, הצעות לפעילויות ומוקדים לדיון, וכן פרק שכתב המאייר דני קרמן. דבריו של קרמן מאירים את המורכבות של תהליך איור הספר ואת הרגישות שנלוותה אליו.

קוראים, אנשי חינוך, הורים וסבים אשר מוכנים לשתף, להתלבט, לשאול, להעיר או להאיר מוזמנים לכתוב למחברת הספר, גילה מצליח-ליברמן לכתובת: ALovingHug@gmail.com

